

Engelsk Arbejderstatistik.

Anmeldt ved Cand. polit. Adolph Jensen.

Det engelske »Board of Trade's« »Labour Department« har i en Række af Beretninger om Arbejdsforhold i Storbritannien offentliggjort en næsten overvældende Mængde af statistiske Data. Disse Beretninger fortjene Opmærksomhed, ikke blot fordi de fleste af de omhandlede Emner i og for sig besidde en betydelig Aktualitet, men tillige fordi den Maade, hvorpaa de mange detaillerede Oplysninger ere bragte til Veje og gengivne, gør et i høj Grad tilforladeligt Indtryk.

I.

Arbejdsløn og Arbejdstid.*)

Under denne Fællestitel er der udgivet tre Bind, hvoraf det første omhandler Forandringer i Løn og Arbejdstid i 1893, medens de to andre bringe Meddelelser om Priskuranter for en stor Mængde af de vigtigere Industrier, saaledes at det ene Bind omhandler Styk-Løn og det andet Tid-Løn (Timebetaling, Dagløn o. s. v.).

---

*) Report on Wages and Hours of Labour. Part I: Changes in Rates of Wages and Hours of Labour in the United Kingdom in 1893 (C. 7567 of Session 1894); Part II: Standard Piece Rates (C. 7567. — I. of Session 1894); Part III: Standard Time Rates (C 7567. — II. of Session 1894).

Engelsk Arbejderstatistik.

Anmeldt ved Cand. polit. Adolph Jensen.

Det engelske »Board of Trade's« »Labour Department« har i en Række af Beretninger om Arbejdsforhold i Storbritannien offentliggjort en næsten overvældende Mængde af statistiske Data. Disse Beretninger fortjene Opmærksomhed, ikke blot fordi de fleste af de omhandlede Emner i og for sig besidde en betydelig Aktualitet, men tillige fordi den Maade, hvorpaa de mange detaillerede Oplysninger ere bragte til Veje og gengivne, gør et i høj Grad tilforladeligt Indtryk.

I.

Arbejdsløn og Arbejdstid.*)

Under denne Fællestitel er der udgivet tre Bind, hvoraf det første omhandler Forandringer i Løn og Arbejdstid i 1893, medens de to andre bringe Meddelelser om Priskuranter for en stor Mængde af de vigtigere Industrier, saaledes at det ene Bind omhandler Styk-Løn og det andet Tid-Løn (Timebetaling, Dagløn o. s. v.).

---

*) Report on Wages and Hours of Labour. Part I: Changes in Rates of Wages and Hours of Labour in the United Kingdom in 1893 (C. 7567 of Session 1894); Part II: Standard Piece Rates (C. 7567. — I. of Session 1894); Part III: Standard Time Rates (C 7567. — II. of Session 1894).

Hvor mangfoldige Kilder der end staar til det engelske Arbejdsdepartements Raadighed, og hvor godt det end forstaar at benytte disse Kilder, har det dog selvfølgelig ikke været muligt at samle en fuldstændig, alle Erhverv omfattende Lønstatistik. Tvært imod har man draget temmelig snævre Grænser for Undersøgelsens Omraade ved kun at medtage de store Hovedindustrier, hvorfra man var sikker paa at faa fuldt paalidelige Oplysninger i saa stort et Tal, at ingen Misforstaaelse kunde indsnige sig. Ikke heller har man gjort sig til Formaal at maale den virkelige Lønforandring med exakte Tal, men man har søgt et Udtryk for denne gennem Svingningerne i de Lønningssatser, der opføres i de mellem Arbejdsgivere og Arbejdere vedtagne Priskuranter. De fleste kortvarige og rent lokale Forandringer ere altsaa ikke medtagne.

De Industrier, om hvilke der foreligger Oplysninger om Lønningsforandringer, tælle c. 7,000,000 Arbejdere, af hvilke 550,000 eller c. 8 pCt. bleve berørte af Lønforandringer. Den mest omfattende Bevægelse fandt Sted i Mineindustrierne, hvor Lønningssatserne ændredes for 43 pCt. af Arbejdernes Vedkommende. Dette har ikke — som man maaske kunde tro — sin Grund i den store Arbejdsstandsning i Kulminerne, idet Virkningerne af denne først faldt i 1894. I Metalindustrien omfattede Lønsvingningerne 12 pCt., i Bygningsfagene 5 pCt. og i Textilindustrien kun 4 pCt. af de beskæftigede Arbejdere.

Uagtet Aaret 1893 ikke var noget godt Forretningsaar, blev Hovedresultatet dog en Stigning i Arbejdslønnen. Denne var ganske vist, naar den fordeles paa samtlige Arbejdere, meget svag, nemlig

1 sh. 11 $\frac{1}{2}$ d. pr. Aar, men selv dette for Arbejdernes materielle Vel temmelig betydningsløse Resultat har dog Interesse som Udtryk for, at de slette Konjunkturer i det store og hele ikke formaaede at trykke Lønnen ned. Efter Udgivelsen af den her omhandlede Beretning er der derimod i Arbejdsdepartementets Maanedsskrift »The Labour Gazette« fremkommet Oplysninger om Forholdene i 1894, af hvilke det fremgaar, at den almindelige Tendens i dette Aar snarest gik i Retning af en Nedgang i Arbejdslønnen.

Med Hensyn til Forandringer i Arbejdstiden tale Tallene i Beretningen et langt tydeligere Sprog end med Hensyn til Lønnen. Otte Timers Bevægelsen, eller, som Englænderne kalde den, Bevægelsen for 48-Timers-Ugen, vinder den ene Sejr efter den anden, ikke saaledes, at man vilkaarligt nedsætter Arbejdstimernes Tal til 48, men saaledes, at man efter en paa praktiske Forsøg grundet Beregning af Nettoudbyttet af hver af Ugens Arbejdstimer stryger dem, der vise sig at være værdiløse, fordi Energien er slappet i den Grad, at Arbejdet ikke giver Kompensation for Omkostningerne til Drivkraft, Belysning o. s. v.

Arbejdstidens Reduktion pr. Uge var i 1893 i samtlige Fag, fra hvilke der forelaa Oplysninger, gennemsnitlig 1,99 Timer. I de enkelte Hovedgrupper af Erhverv var den:

Bygningsfagene	1,4	Timer
Metalindustrien	2,4	—
Minedriften	1,7	—
Textilindustrien	1,9	—
Klædefabrikkerne	2,0	—
Funktionærer i det Offent-		
liges Tjeneste	4,5	—

Reduktionen i den ugentlige Arbejdstid var i Almindelighed 2—4 Timer, og kun i yderst faa Tilfælde blev Arbejdstiden forlænget. Forholdet stillede sig nærmere saaledes, at af de af Forandringerne berørte Arbejdere fik

0,7 pCt. en Forlængelse af Arbejdstiden med 2—4 Timer pr. Uge							
3,8 — - - - -	-	-	-	-	-	0-2	-
44,3 — - Forkortelse -	-	-	-	-	-	0-2	-
43,4 — - - - -	-	-	-	-	-	2-4	-
4,3 — - - - -	-	-	-	-	-	4-6	-
2,9 — - - - -	-	-	-	-	-	6-8	-
0 6 — - - - -	-	-	-	-	-	over 8	-

I 1894 fortsattes Bevægelsen, og den omfattede i dette Aar — efter hvad »The Labour Gazette« oplyser — dobbelt saa mange Arbejdere som i 1893.

De to Bind, der omhandle Priskuranterne, indeholde mange interessante Enkeltheder, hvoriblandt nogle Exempler paa glidende Lønningsskalaer, som navnlig finde Anvendelse i Minedriften. Om det Omfang, hvori Stykløn anvendes, oplyses der, at naar Tyende og Landbrugsarbejdere medregnes, blive omtrent 26 pCt. af samtlige Lønarbejdere betalte efter Akkord, saaledes at de tilsvarende Procenttal, særskilt for Mænd og for Kvinder, ere henholdsvis 24 og 29. Fraregnes Tyende og Landbrugsarbejdere, bliver Procenten for Akkordarbejdere 39 (33 pCt. for Mænd og 61 pCt. for Kvinder).

II.

Tantième-Løn og Præmie-Løn*).

Herom foreligger der en Beretning i to Bind. Det første af disse udkom i 1894 og indeholder en Oversigt

*) Report on Profit-sharing. (C. 7458 of Session 1894). — Report on »Gain-sharing« and certain other systems of bonus in production (C. 7848 of Session 1894).

over Udbredelsen og Virkningen af de forskellige Tantième-Systemer for industrielle Arbejdere, som i England sammenfattes under Begrebet »profit-sharing«. Som Supplement hertil udkom i afvigte Sommer en lignende Oversigt over Anvendelsen af en Del Lønnings-systemer, som — ofte anvendte ved Siden af og i Forbindelse med »profit-sharing« — i de senere Aar have været prøvede i en Del engelske og amerikanske Fabrikker, og som i flere væsentlige Punkter synes at virke mere tilfredsstillende end den egentlige Tantième-Lønning.

Erkendelsen af de store principielle og praktiske Mangler, der klæbe ved baade Dagløn- og Stykløn-Systemerne, har ført til forskellige Forsøg paa at erstatte dem med en Lønningsmaade, som i størst mulig Udstrækning gør Arbejderne interesserede i Arbejdets Resultat. Dette opnaas vel allerede delvis ved Anvendelsen af Akkord (Stykløn), men dels kan denne Lønningsmaade ifølge sin Beskaffenhed ikkun anvendes indenfor et snævert Omraade, og dels kan det ikke nægtes, at den i visse Tilfælde kan komme til at modvirke sit eget Formaal. Saaledes fremhæves det i Board of Trades ovenfor anførte Værk, at den Omstændighed, at Arbejdsgiveren efter Indførelsen af Stykløn-Systemet ser, at et vist Arbejde i Virkeligheden kan udføres i langt kortere Tid, end Tilfældet er, naar der arbejdes for Dagløn, idelig frister ham til at trykke Akkordbetalingen. Ethvert Forsøg herpaa fra Arbejdsgiverens Side, ja selve Tanken om, at han ved given Lejlighed vil prøve et saadant, reagerer ganske naturligt mod Arbejderens Lyst til ved Udfoldelsen af hele sin Energi og Dygtighed at tilendebringe Arbejdet i

den kortest mulige Tid. Talrige Erfaringer skulle ogsaa have vist, at Overgangen fra Dagløn til Stykløn vel har bevirket nogen Vinding paa Arbejdsgiverens Omkostningskonto og noget højere Fortjeneste for Arbejderen, men at man, naar dette var naaet, befandt sig paa et dødt Punkt, hvorfra videre Udvikling i Reglen var udelukket. Systemets Hovedfejl er herefter, at det ikke formaar at gøre Arbejdernes og Arbejdsgivernes Interesser solidariske.

Dette skulde derimod opnaas ved Tantième-Systemet. Ved Anvendelsen af dette tilsigter man at give Arbejderne en Impuls til Flid, Paapassenhed og Sparsommelighed med Materiale og Redskaber, og dette Formaal vil naturligvis naas saa meget desto sikrere, jo større en Del af Lønnen man kan give i Form af Tantième.

At lønne den store Mængde af Haandens Arbejdere helt paa denne Maade, er selvfølgelig en Umulighed. En Mand, som intet ejer, og som skal leve fra Haanden og i Munden, kan ikke leve af Andel i Udbyttet af en Bedrift, som — alt efter de vekslede Konjunkturer — snart giver et betydeligt Overskud, snart lige netop forrenter den i Bedriften anbragte Kapital, og snart maaske endogsaa maa arbejde med Underskud. Og selv hvor der er Tale om Virksomheder af en saadan Natur, at der Aar for Aar kan paaregnes nogenlunde det samme Udbytte, har dog Tantième-Systemet altid sin Begrænsning deri, at Arbejderne i Almindelighed ikke ere i Stand til at kreditere Arbejdsgiverne en større Del af deres Løn, indtil Aarsopgørelsen viser, hvor stort Udbyttet har været. Tantième-Lønnen maa derfor altid fremtræde som et forholdsvis mindre Tillæg

til den egentlige Løn, hvad enten denne nu er Dagløn eller Akkordbetaling, og det maa da bero paa de konkrete Forhold — navnlig i hvilken Grad den paagældende Virksomhed beherskes af Konjunktursvingninger — hvor stor en Del af Lønnen man kan lade udbetale anpartsvis. Af den engelske Beretning fremgaar det, at det gennemsnitlige Tantiëmetillæg i de 83 Fabrikker, om hvilke der foreligger udførligere Oplysninger, kun er 4,4 pCt. om Aaret, og at kun 31 af disse naa op til en Tillægsprocent af 5 eller derover.

Det er klart, at et System, som kun lægger det i Arbejdernes Magt at kunne paavirke en saa lille Brøkdelen af deres Løn, i Almindelighed vil være lidet egnet til at tjene det tilsigtede Formaal. Men hertil kommer endvidere en Række af Momenter, som gøre Tantiëmelønningen endnu mindre rationel og dens Virkninger i mange Tilfælde mere end tvivlsomme.

For det første gør man Arbejderen interesseret i Forhold, som han slet ikke selv er Herre over. Et større Aarsudbytte for Bedriften kan skyldes Forbedringer i Produktionsmetoden, i Bedriftens øverste Ledelse, i Indkøbs- og Afsætningsvirksomheden, ikke at tale om Konjunkturforandringer o. s. v. Det vil ikke undgaa Arbejderens Opmærksomhed, at en meget stor Del af hans Tillægsløn tilflyder ham fra saadanne Kilder, og Bevidstheden herom vil i mange Tilfælde virke lammende paa hans Arbejdsiver.

Paa lignende Maade virker den Omstændighed, at Interessen er kollektiv. Den energiske og dygtige Arbejder kan ikke under et System, der deler Frugten af hans Anstrængelser mellem en Flok mindre samvittighedsfulde Kammerater, have det samme Incitament

til forøget Virksomhed, som han vilde have, hvis det bedre Resultat af hans Flid kom ham alene til Gode.

Dernæst ligger Belønningen for det bedre Arbejde for langt ude i Fremtiden. Arbejderne ere i Almindelighed kortsynede i økonomiske Anliggender, og den Præmie, der kun udbetales én Gang om Aaret, virker derfor mindre ansporende end den, der flyder i Arbejderens Lomme Uge efter Uge.

Endelig er det et Moment af stor praktisk Betydning, at Arbejderne ikke have noget Middel til at kontrollere, om Kontrakten overholdes fra Arbejdsgiverens Side. Der hersker ofte hos Arbejderne overdrevne Forestillinger om Rentabiliteten af den Bedrift, hvori de arbejde, og naar nu Resultatet i mange Tilfælde bliver mindre gunstigt, end de havde ventet, vil Følgen let blive en almindelig Mistillid til Arbejdsherrens Ærlighed. Selv om denne stiller sine Bøger og Regnskaber til Raadighed for Tillidsmænd, valgte af Arbejderne, vil man dog være lige nær; thi hvor mange Arbejdere ere saa bevandrede i det moderne Bogholderis Enkeltheder, at de efter et Gennemsyn af Forretningens Bøger ville gaa bort med Overbevisning om, at intet er stukket under Stolen?

Disse ere de vigtigste af de Indvendinger, der fra engelske Fabrikanters Side rejses mod Tantième-systemet. De anførte Mangler pege hen imod en Ordning, som deler den forøgede Gevinst mellem Arbejdere og Arbejdsgiver, saaledes at disse to Faktoreres Interesser ere fuldt solidariske, men en Ordning, som tillige direkte tager Sigte paa hver enkelt Arbejdspræstation og dens individuelle Resultat, i Stedet for

som Tantièmesystemet at gaa summarisk til Værks og derved forflygtige det tilsigtede.

Det er nu virkelig lykkedes at konstruere saadanne Lønningssystemer, som i alt Fald i Theorien opfylde de ovennævnte Fordringer. Om de ved længere Tids Anvendelse ville frembyde praktiske Ulemper af den Art, som ikke kunne forudses, derom kan der ikke med Sikkerhed dømmes endnu; men da de til Dato gjorte Erfaringer ikke i noget væsentligt Punkt have skuffet de Forventninger, man i industrielle Kredse nærrede til de nye Metoder, vil en kort Redegørelse for Princippet i disse formentlig ikke være uden Interesse.

Det maa da først bemærkes, at det er fælles for de Metoder, som her skulle omhandles, at Lønnen deles i to Dele, en større Part, som enten kan være Dag- eller Stykløn, og en mindre Del, der fremtræder som en Tillægspræmie, bestemt under forskellige Former ved Differencen mellem det virkelige og et fingeret Omkostningsbeløb, og saaledes, at denne Tillægspræmie udbetales uden Hensyn til Forretningens endelige økonomiske Resultat. Man gaar i Almindelighed frem paa følgende Maade.

Fra tidligere Erfaringer véd man, hvad Produktionsomkostningerne for et vist Arbejde beløbe sig til, og man lover nu Arbejderen, at han, hvis han kan udføre Arbejdet med mindre Omkostninger, skal faa udbetalt en vis Brøkdal af det sparede Beløb som Tillæg til den sædvanlige Løn. Det er imidlertid ikke alle Omkostninger, som her tages med i Beregningen, men kun saadanne, som staa under Indflydelse af Arbejderens Dygtighed og Paapasselighed, altsaa navn-

lig Materiale og Redskaber. Men ogsaa Besparelser i selve den paa Arbejdet anvendte Tid kunne bringes ind under Systemets Ramme. Hvis et vist Stykke Arbejde sædvanligvis udføres i Løbet af 10 Timer, lover man f. Ex. Arbejderen, at han, hvis han kan udføre det i 9 eller 8 Timer, skal faa som Tillæg til den sædvanlige Timebetaling et vist Beløb for hver Time, han sparer.

Hvorledes dette System bliver til Fordel for baade Arbejder og Arbejdsgiver, vil fremgaa af følgende Exempel.

Lad os tænke os, at en Genstand normalt frembringes med en Arbejdstid af 10 Timer à 30 Øre, og at der nu tilbydes Arbejderen en Præmie af 10 Øre pr. sparet Time. Resultatet vil da blive følgende:

1	2	3	4	5
Anvendt Tid	Løn	Præmie	Arbejdsgiverens samlede Udgift (2 + 3)	Arbejderens Fortjeneste pr. Time (4 : 1)
Timer	Øre	Øre	Øre	Øre
10	300	0	300	30,0
9	270	10	280	31,1
8	240	20	260	32,5
7	210	30	240	34,3
6	180	40	220	36,6
5	150	50	200	40,0

Hvis det her anførte Tankeexperiment virkelig lod sig realisere, hvis Arbejderen ved efterhaanden at udvikle sin Dygtighed og sine Kræfter kunde naa til at

udføre Arbejdet i den halve Tid, vilde hans Timeløn være forøget med $33\frac{1}{3}$ pCt., og den samlede Arbejds-løn vilde samtidig være formindsket med $33\frac{1}{3}$ pCt. Hvis Præmien var bleven sat til mindre end 10 Øre pr. Time, vilde Besparelsen i Løn pr. sparet Time være i samme Forhold større, men samtidig vilde Arbejderen have en mindre Opfordring til at anstrænge sig, og Arbejdstiden vilde ikke være bleven saa stærkt reduceret. Det bliver derfor et vigtigt Spørgsmaal, hvor stor Præmien bør være. Herpaa kan der naturligvis ikke gives noget almengyldigt Svar. I nogle Produktioner lægger Arbejdet allerede saa stærkt Beslag paa de legemlige og aandelige Kræfter, at der skal en betydelig Præmie til for at bevæge Arbejderen til en yderligere Anstrængelse. Ved andre Arter af Arbejde gælder det kun om at udvikle en større manuel Færdighed eller at faa Bugt med en indgroet Vane til unyttig Spild af Tid. Her vil selv en mindre Præmie fremkalde det ønskede Resultat. Det er imidlertid af stor Vigtighed, at man fra først af vælger en passende Størrelse for Præmien, thi enhver Forandring af denne vil let gøre Arbejderen misfornøjet og mistænksom overfor Systemet.

Den ovenfor antydede Fremgangsmaade tager kun Sigte paa Besparelser i Arbejdstiden. Almindeligere er det imidlertid ved Hjælp af Præmiesystemet at søge en Reduktion af alle de Omkostninger, som kunne paavirkes af Arbejderens Flid og Agtpaagivenhed. Man beregner da simpelthen et Normalbeløb for disse Omkostninger (heri indbefattet den sædvanlige Time- eller Stykløn) og bestemmer dernæst, at Differencen mellem dette Normalbeløb og det virkelige Omkost-

ningsbeløb bliver at dele i et vist Forhold mellem Arbejdere og Arbejdsgiver.

Det er naturligvis ikke altid muligt at udmaale den enkelte Arbejders Andel i Besparelsen, og i saadanne Tilfælde maa man da udbetale Præmierne gruppevis eller fordele dem blandt en Flerhed af Arbejdere, enten ligeligt eller i Forhold til den af hver Arbejder oppebaarne Timeløn. Herved indtræder en af Tantième-systemets ovenfor paa pegede Ulemper. I det hele taget maa Præmiesystemet siges at være bedst egnet for Virksomheder, hvor der arbejdes »single-handed«. Derimod lader det sig lige saa vel forene med Dagløn som med Akkordbetaling.

Den engelske Beretning indeholder udførlige Oplysninger om Resultaterne af Præmiesystemets Anvendelse i 6 store Fabriker. Overalt har det medført en Forhøjelse af Arbejdernes Fortjeneste, i Almindelighed med 10—20 pCt., men undertiden op til 35—40 pCt. Der forlyder intet om, at Arbejdere eller Arbejdsgivere have følt sig misfornøjede med Systemet, hvor det har været prøvet.

III.

Anvendelse af kvindelige Arbejdere*).

Beretningen herom skyldes Arbejdsdepartementets kvindelige Korrespondent, Miss Collet, som ved de her tilvejebragte Oplysninger har givet et højst paaagtelsesværdigt Indlæg i Kvindespørgsmaalets Praxis.

Man er i Almindelighed tilbøjelig til at gaa ud fra, at Anvendelsen af kvindelig Arbejds kraft, trods alle

*) Report by Miss Collet on the Statistics of Employment of Women and Girls. (C. — 7564 of Session 1894).

fysiologiske og sociale Hindringer, er i stærk Stigning, og at navnlig Kvinderne i stor Udstrækning ere i Færd med at fortrænge deres mandlige Konkurrenter paa adskillige Felter af Forretningslivet. Man føres i saa Henseende paa Vildspor af den Tendens, der gør sig gældende blandt Kvinder af Middelklassen til at søge selvstændig, lønnende Beskæftigelse, idet man ofte herfra slutter til en almindelig Bevægelse i den nævnte Retning. At en saadan skulde foregaa i større Omfang finder imidlertid ingen Bekræftelse i den her foreliggende Undersøgelse, som spænder over det 10-aarige Tidsrum fra 1881 til 1891. I det store og hele er Anvendelsen af kvindelig Arbejdskraft i England forbleven stationær i den nævnte Periode. Ganske vist viser der sig en Stigning i Antallet af unge Arbejdersker under 25 Aar, men denne er fulgt af en næsten lige saa stor Stigning i Antallet af mandlige Arbejdere i samme Aldersklasser, og hvad ældre Arbejdersker angaar, da er deres Antal aftaget i næsten alle Erhverv.

I 1881 opførtes af samtlige Kvinder over 10 Aar 34,05 pCt. som Lønarbejdersker; i 1891 var den tilsvarende Procent 34,42; altsaa var Stigningen ganske ubetydelig.

Til nærmere Belysning af Bevægelsen skal anføres nogle faa Tal, som tillige give et Bidrag til Forklaring af den ovenfor omtalte almindelig udbredte Overvurdering af Kvindearbejdets voxende Udbredelse.

I 18 Erhverv, som hver beskæftigede mere end 1 pCt. af samtlige Lønarbejdersker, var der beskæftiget

i 1881....	28,11 pCt. af samtlige Kvinder over 10 Aar					
i 1891....	<u>27,75</u>	—	·	—	—	—
altsaa en Nedgang af	0,36	—	·	—	—	—

samtlige øvrige Erhverv:

i 1881.... 5,94 pCt. af samtlige Kvinder over 10 Aar

i 1891.... 6,67 — — — — —

altsaa en Stigning af 0,73 — — — — —

Forholdet er altsaa dette, at Kvindearbejdet i de store Erhverv er aftaget med $\frac{1}{78}$, medens det i de smaa er tiltaget med $\frac{1}{8}$, og det er ganske forklarligt, at man særlig har fæstet Opmærksomheden paa den sidstnævnte stærkere Bevægelse fremfor paa den førstnævnte svagere, særlig da der blandt de Erhverv, der udvise en Stigning, findes enkelte, hvor Forandringen er meget betydelig, saaledes:

	1881	1891	Stignings- procent
Bogtrykkerier	0,022 pCt.	0,039 pCt.	77
Telegraf- og Telefonvæsen	0,022 —	0,038 —	73
Kontorarbejde	0,06 —	0,156 —	160

Nu vil man maaske sige, at det her anførte netop bekræfter Paastanden om Kvindearbejdets stærke Udbredelse, kun at Bevægelsen er begrænset til bestemte Grupper af Erhverv. Men denne Indvending afkræftes, naar man samtidig betragter Statistikken over Anvendelsen af mandlige Arbejdere. Sagen er, at de paa-gældende Erhverv i de 10 Aar, hvorom her er Tale, have modtaget en ganske overordentlig Udvidelse, hvorved det samlede Arbejdertal af begge Køn er steget stærkt, men saaledes at Stigningen har været endnu betydeligere for Mændenes Vedkommende end for Kvindernes. I 1881 vare af 100,000 Mænd over 10 Aar 1884 beskæftigede som Kontorarbejdere, i 1891

var Tallet 2166, altsaa en Tilvæxt af 282 pr. 100,000. Tilvæksten var for Kvindernes Vedkommende kun 96 pr. 100,000 Kvinder over 10 Aar. I Bogtrykkerierne var Stigningen for Mænd 140 pr. 100,000, for Kvinder kun 17 pr. 100,000, og saa fremdeles. I det hele taget er der ikke nogen Kendsgerning, der med større Klarhed fremgaar af Beretningen, end den, at de Erhverv, i hvilke Kvinder have været anvendte til Arbejde, som tidligere blev udført af Mænd, udelukkende ere saadanne, i hvilke Anvendelsen af de sidste tillige er steget i overordentlig Grad.

Der er et andet Forhold, som her fortjener at bemærkes. Det er Forbindelsen mellem den relative Stigning af de kvindelige Arbejderes Tal og Aldersforskydningerne blandt samtlige Arbejdere i visse Fag. Ser man f. Ex. paa Skomagerfaget, vil man vel finde, at Antallet af de i dette arbejdende Kvinder er steget stærkere end den kvindelige Befolkning (fra 0,036 til 0,040 Procent af samtlige Kvinder over 10 Aar), medens Bevægelsen for de mandlige Arbejderes Vedkommende gaar i den modsatte Retning (fra 0,202 til 0,191 pCt. af samtlige Mænd over 10 Aar), men dette har sin Grund i en almindelig Tendens til i denne Industri at udskyde de ældre Arbejdere af begge Køn, og denne Udskydning rammer Mændene stærkest, fordi ældre Kvinder overhovedet ikke — eller kun i yderst ringe Omfang — finde Anvendelse i Skotøjsfabrikationen. Dette vil klart fremgaa af følgende Tabel:

Antal beskæftigede i Skomagerfaget pr. 10,000
i hver Aldersklasse:

	Kvinder		Mænd	
	1891	Stigning 1881—91	1891	Stigning 1881—91
10—15 Aar	28	11	58	21
15—25 —	83	16	201	21
25—45 —	33	0	199	÷ 23
45—65 —	17	÷ 5	256	÷ 43
over 65 —	9	÷ 3	245	÷ 47
Alle Aldersklasser.....	40	4	202	÷ 11

En ganske tilsvarende Bevægelse har fundet Sted i Skrædderfaget. I begge de nævnte Industrier er Grunden til, at man udskyder de ældre Arbejdere, sandsynligvis den, at man i stigende Omfang gaar over fra Systemet med hjemmearbejdende Svende til Værksted- og Fabrikdrift.

At der i det hele taget er foregaaet en ret betydelig Forskydning i de kvindelige Arbejders Aldersfordeling, fremgaar af følgende Tal.

Samlet Antal Løn-Arbejdersker i alle Fag pr.
10,000 Kvinder over 10 Aar i hver Alders-
klasse.

	1891	Stigningen 1881—91
10—15 Aar	1626	120
15—25 —	6336	122
25—45 —	2960	60
45—65 —	2497	÷ 111
over 65 —	1598	÷ 230

Aldersklasserne over 45 Aar vise en betydelig Nedgang. Dog skjuler der sig under de summariske Tal en modsat Bevægelse for ganske enkelte Arter af Beskæftigelse, nemlig Tyendegerning og saadant Arbejde, som mer eller mindre har en tyendeagtig Karakter (Boutiksexpeditricer o. l.). For Aldersklassen 25—45 Aar er der en meget ringe Stigning, og den skyldes næsten udelukkende Erhverv, som enten have en tyendeagtig Karakter eller som fortrinsvis egne sig for Kvinder af Middelklassen (Lærer- og Sygeplejergerning o. s. v.).

Kvindernes hele Stilling i det industrielle og kommercielle Liv vil i Almindelighed bestemmes af de mandlige Forsørgeres økonomiske Evne. Denne er — relativt set — nedadgaaende i det moderne Samfunds Middelklasse; men samtidig er Levefoden stigende og Ønsket om at assurere Fremtiden mere levende end før, medens Ægteskabssandsynligheden aftager*). Alle disse Momenter bidrage til at føre Middelklassens Kvinder ud paa Arbejdsmarkedet, medens den stigende Velstand, som i Nutiden er bleven Arbejderklassen som Helhed til Del, er stærk nok til i det store og hele at kompensere Virkningen af de af de foran

*) Antallet af ugifte Kvinder var i England i hver Aldersklasse:

	1881	1891
15—25 Aar	82,4 pCt.	84,5 pCt.
25—45 —	23,2 —	25,7 —
45—65 —	11,5 —	11,8 —
over 65 —	10,4 —	10,8 —

nævnte Aarsager, som ogsaa her maatte være tilstede. De sidste synes iøvrigt at maatte øve størst Virkning overfor de unge Kvinder, medens de bedre økonomiske Kaar maa formodes først og fremmest at bevirke, at de ældre og de gifte Kvinder skaanes for Virksomhed udenfor Hjemmet. De nyere Erfaringer fra England bekræfte Rigtigheden af denne Slutning. Saa vidt som de foretagne Undersøgelser række, viser det sig nemlig, at Antallet af gifte Løn-Arbejdersker er aftagende.
